

CORSENDONCA

Corsendonk[®] bier

Paten zacht en donker

Agnus pittig en blond

P208832

ISSN 0779-5785

Trimestrieel tijdschrift

26ste jaargang

oktober - november - december 2007

v.u.: Roger Van Mierlo

Draiboom 4

2360 Oud-Turnhout

Kantoor van afgifte : 2360 Oud-Turnhout

VOOR AL UW FEESTEN

ALTA RIPA

Engelstraat 6 2360 Oud-Turnhout
Tel. 014/45.01.01

VERZEKERINGSKANTOOR

JAN AERTS

ALLE VERZEKERINGEN

Kerkstraat 27 2360 Oud-Turnhout
Tel. 014/42.30.92

© **CORSENDONCA** : Alle artikels overgenomen uit ons driemaandelijks tijdschrift moeten de vermelding "Uit Corsendonca" dragen, met de jaargang, nummer, pagina en de naam van de auteur.

VOORWOORD

In dit themanummer naar aanleiding van de eindejaarstentoonstelling in het Hofke van Chantraine, staan we even stil bij...de tijd en kalenders. Een meer dan

boeiende tentoonstelling. Kijk in je kalender en zet iets vast in de tijd. Het overkomt ieder van ons al eens. We zetten een moment vast in de tijd en noteren dit netjes in onze agenda. Onze aarde is volop in beweging, al draaiend rondom zijn denkbeeldige as: dit geeft ons de dagen. Daarbij geeft de omwenteling van de aarde rondom de zon ons de jaren. Dit is het begrip: de tijd. En kijk... samen brengt het ons naar '**tijd en kalenders te kijk**'.

De ieder jaar weerkerende, meer dan geslaagde, eindejaarstentoonstelling in het 'Hofke van Chantraine' is een begrip geworden in onze regio. Steeds word je in een sfeer van rust en verbazing gebracht. Met enorm veel zorg en toewijding worden de tentoonstellingen voorbereid. En ook zeer belangrijk: tijdens de tentoonstelling kunnen we steeds een beroep doen op medewerkers die tijdens de openingsuren instaan voor de permanentie.

Door deze goede samenwerking is er altijd een aangename sfeer van gezelligheid, is dit een plaats waar mensen elkaar ontmoeten. Elke bezoeker kan het persoonlijk ervaren. Ieder mens is uniek en neemt andere dingen in zich op. Door de verscheidenheid van het thema tijd en kalenders is er voor ieder wat wils. De sfeer in het Hofke zal je even doen stil staan, even de tijd anders doen bekijken. Een bezoek brengen aan deze

tentoonstelling is meer dan boeiend. Van harte welkom. En als je de tentoonstelling verlaat gaat de tijd weer verder, je nieuwe agenda is nog zo goed als niet ingevuld. Schrijf er regelmatig iets fijns in, neem even tijd voor jezelf.

Wij wensen je fijne eindejaarsdagen, met een innerlijk gevoel van veel warmte om je heen.

Jan Sels

Voorzitter Corsendonca

**HOFKE VAN CHANTRAINE
OUD-TURNHOUT**

TIJD EN KALENDERS TE KIJK

TENTOONSTELLING

HOFKE VAN CHANTRAINE
KERKSTRAAT 46, B-2000 OUD-TURNHOUT
INFO@HOFKEVANCHANTRAINE.BE
TEL. 014 47 04 04
WWW.HOFKEVANCHANTRAINE.BE

OPETINGSREN:
ALLE DAGEN VAN 10.00 UUR TOT 17.00 UUR
GESLOTEN 26 DEC. EN 1 JAN.

8 DECEMBER 2007 T.E.M. 6 JANUARI 2008

INKOM:
1 EURO (KINDEREN -14 JAAR GRATIS)
RONDELEIDING 1 OP AANVRAAG
BELIJD BEZOEK VRIJDAG 01 DECEMBER
OM 20.00 UUR (VOORAF INSCHRIJVEN)

KUNSTEN DIEZELDEND 010
17 001 KUNST DIEZELDEND 010 KUNSTEN DIEZELDEND 010 000 000 000 000

Ernstige zaken verschuif ik altijd naar de volgende dag.

Plautus

Tijd en kalenders te kijk.

Inleiding.

We must not allow the clock and the calendar to blind us to the fact that each moment of life is a miracle and mystery'. H.G. Wells (1866-1946)

Traditiegetrouw richt het Hofke van Chantraine tijdens de eindejaarsperiode een thematentoonstelling in.

Dit jaar werd gekozen voor TIJD en KALENDERS. Er staat alweer een nieuw jaar voor de deur. Ieder jaar opnieuw worden we overdonderd door het aanbod kalenders, agenda's, filofaxen, almanakken en andere planners met de bedoeling onze tijd (aangenaam) te helpen plannen. Het Latijnse agendum (meervoud agenda), betekent niet voor niets "dat wat moet worden gedaan". De mens gebruikt al duizenden jaren kalenders, want ze zijn handig om afspraken te maken, ook om te weten wanneer periodieke gebeurtenissen terug komen, zoals het weekeinde, de markt, de oogst, de zomervakantie, Kerstmis, verjaardagen. In onze Westerse wereld prijkt in ieder huis wel ergens een kalender: de alom gekende scheurkalender (De Druivelaar) met weerspreuken, moppen of moraliserende verhaaltjes en de heilige van de dag, een agenda of filofax voor het werk, een bureaul kalender, een elektronische kalender op PC, de allernieuwste organiser enz...

Naast de kalender is het uurwerk als maat voor tijd even zo belangrijk. In de oertijd gebruikte men de zon (obelisk), zand (zandloper), water, vuur om de dag (nacht) te verdelen in

*De klok is een mooie uitvinding om ons aan het etensuur te herinneren.
Diogenes*

gelijke delen. Nu gebruiken we toestellen die een eenparige beweging hebben. Iedereen gebruikt de tijd om zijn dag in te delen. Dit gebeurt voor: werk, vrije tijd, sport, muziek,...

Hoe wordt de steeds terugkerende cyclus van seizoenen, van dag en nacht, van uren en minuten geregistreerd? Hoe wordt onze tijd berekend? Hoe geven we ze weer? Waarom willen mensen de tijd vastleggen? Heeft tijd universele eigenschappen? Of interpreteren verschillende culturen de tijd op een andere manier? Wat is de link tussen tijd en feesten?

Op deze en vele andere vragen wordt een antwoord gegeven tijdens de tentoonstelling in het Hofke van Chantraine.

In samenwerking met heemkundige kring CORSENDONCA wordt deze uitgave volledig gewijd aan de eindejaars-tentoonstelling.

Wij willen samen met bezoeker en lezer even terug gaan in de tijd. Een kijk op het verleden geeft een summiere opsomming van feiten uit de wereldgeschiedenis, maar ook enkele belangrijke lokale gebeurtenissen komen aan bod.

Zonder volledig te willen zijn noteerden wij enkele data: als geheugensteuntje, als weetje, als herinnering.

Ga met je tijd mee, maar kom af en toe eens terug schreef S.Lec.

Moet je doen.

Van 8 december 2007 tot en met 6 januari 2008 kan je in het Hofke van Chantraine, Kerkstraat 46 te Oud-Turnhout wat tijd opsnuiven.

Werkgroep eindejaarstentoonstelling.

*De tijd is een groot meester, hij brengt vele zaken in orde.
Pierre Corneille*

De kalender als maat van de tijd

Een kalender is het middel bij uitstek om de dagen te tellen, ze te groeperen in weken, maanden en jaren. De muurkalender, die zowat in elk huis hangt, maakt daarom sinds eeuwen deel uit van het menselijke bestaan.

De kalender weerspiegelt het verlangen van de mens om de toekomst te kunnen voorspellen. Om te overleven moest hij immers de veranderingen in de natuur, die voortvloeien uit het wisselen van de seizoenen, kunnen voorzien. De kalender laat toe zich rekenschap te geven van het verloop van de tijd en dank zij hem weet de mens wanneer het geschikte tijdstip is aangebroken om te zaaien of te planten, feest te vieren, jachtwapens en valkuilen klaar te maken om de voorbijtrekkende kudden te vangen of de wintervoorraad op te slaan.

De kalender laat ook toe ons handelen te coördineren met anderen, zelfs op duizenden kilometer afstand. De westerse wereld heeft immers op zakelijk vlak zijn kalender overal opgedrongen, zodat iemand uit België zonder problemen contact kan opnemen met alle plaatsen op de wereld met de zekerheid dat zijn correspondent qua tijdsindeling dezelfde conventies aankleeft als hijzelf. Toch blijven er in verschillende landen nog eigen kalenderindelingen bestaan die gebruikt worden voor het bepalen van de grote feesten als jaarwisseling, begin van de lente of het voorouderfeest.

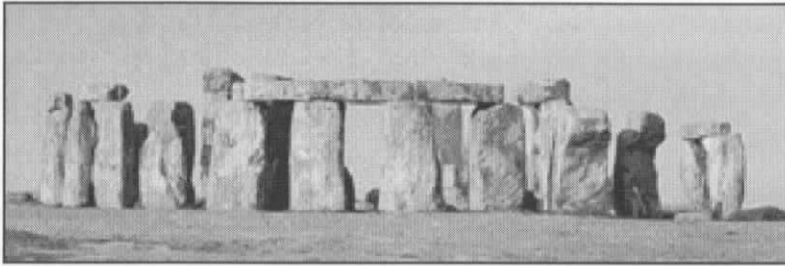
Het is dus als verstandige reiziger aangewezen zich op de hoogte te stellen van de gebruikte kalender en de daarmee samenhangende feesten. Je kan aldus je reis plannen zodat je

Een dag die nog komen moet, lijkt langer dan een jaar dat voorbij is.
Thomas Fuller

niet in volle vakantieperiode in een vreemd land verblijft en er vele zaken gesloten zou vinden of juist kunnen deelnemen aan de lokale festiviteiten.

Hoe wij aan onze kalenderindeling zijn gekomen is een buitengewoon ingewikkeld en boeiend verhaal. Zonder twijfel speelden van bij de aanvang hierin de cultus van zon- en maan een grote rol, maar in latere tijden waren het vooral de astronomische waarnemingen en de religieuze imperatieven die de bovenhand kregen.

De eenheden als dag, week, maand of jaar die wij in onze kalender gebruiken vloeien inderdaad voort uit bepaalde astronomische cycli en stammen uit de vroegste oudheid. Het

toppunt van het samengaan van astronomie en religie was in onze streken de megalietcultus, zowat 4 000 jaar geleden, waarbij de menhirs waarschijnlijk werden opgericht voor het nauwkeurig bepalen van de zomer- of winterzonnwende (= bepalen van de kortste en langste dag). Deze cycli zijn op zich bijzonder stabiele natuurlijke verschijnselen, die slechts fracties van seconden van het gemiddelde afwijken. Zo is de daglengte bepaald als een volledige omwenteling van de aarde om haar as. De respectievelijke lengte van weken en maanden zijn waarschijnlijk afgeleid van het verloop tussen de verschillende schijngestalten van de maan en de duur van de omloop van de

Alles komt op tijd voor hem die wachten kan.
François Rabelais.

maan om de aarde. Een jaar is dan de tijd die de aarde nodig heeft om eenmaal rond de zon te draaien.

Het gelukte de mens de veranderingen in de natuur uiteindelijk nauwkeurig te koppelen aan wijzigingen in de sterrenhemel. De studie van de gebruiken in primitieve beschavingen wijst er inderdaad op dat de mens zich in lang vervlogen tijden op de stand van de sterren steunde om de seizoenwisseling te voorspellen. Vele priesters waren dan ook astronomen, niet alleen bij Babyloniërs of Summeriërs, maar ook bij de Maya's in Centraal-Amerika.

Het waarnemen van deze cycli en het opmeten van hun duurtijd mag dan wel voor de hand liggen, maar hieruit een bruikbaar systeem opbouwen om de tijd te meten heeft de mens millennia bezig gehouden. Tot de opbouw van een degelijk kalendersysteem hebben echter niet alleen astronomie maar ook vele religies uit lang vervlogen tijden, ruimschoots bijgedragen. Anderzijds hebben sommige godsdiensten eeuwenlang alle wijzigingen aan een eenmaal aanvaarde kalender tegengewerkt.

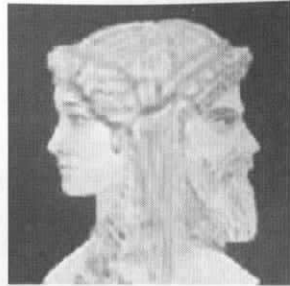
Waar komen in onze taal de namen van dagen en maanden vandaan?

De invloed van de godsdienst blijkt in onze taal uit de naamgeving van de dagen, die afgeleid werden van de namen van goden uit het oer-germaanse walhalla. De Germaanse godheid van de oorlog *Tiw* gaf zijn naam aan onze dinsdag, *Wodan*, de Germaanse oppergod, kreeg de woensdag toegewijd, donderdag was de dag van *Thor* god van de donder en *Freya*, de godin van de jacht, gaf haar naam aan de vrijdag. Uitzondering op de regel is de zaterdag, die zijn naam ontleende aan de Romeinse godheid *Saturnus*. De namen van zon- en

Klagen is een vorm van de tijd doorbrengen.
August Willemsen.

maandag getuigen tenslotte van de cultus voor deze twee meest opvallende hemellichamen.

Sommige namen van onze maanden daarentegen zijn afgeleid van goden uit het Romeinse pantheon. Januari werd afgeleid van *Janus* de god met de twee gezichten en god van elk begin, *Mars* (=god van de oorlog) voor maart, *Maia* (=godin-moeder van Mercurius) voor mei en *Juno* (=echtgenote van de

oppergod Jupiter) voor juni. Februari komt van het Latijnse woord voor reiniging en was tot 450 v.C. bij de Romeinen de laatste maand van het jaar. Hun nieuwjaar viel dus op 01 maart. De maanden september, oktober, november en december waren dan in dit geval de zevende, achtste, negende en tiende maand van het jaar en kregen respectievelijk namen die van het overeenkomstige Latijnse telwoord zijn afgeleid. Waar juli en augustus aanvankelijk *quintilis* (=de vijfde) en *sextilis* (=de zesde) heetten, gaven Julius Caesar¹ en keizer Augustus² hun naam aan deze maanden en maakten er in alle bescheidenheid een maand van 31 dagen van, dit ten koste van de maand februari.

HET ONTSTAAN VAN ONZE KALENDER

De eerste echte kalender uit Mesopotamië

Zowat 5 000 jaar geleden kwam in het land van Tigris en Eufrat, het huidige Irak, de grote Summerische cultuur tot

¹ Julius Caesar (100-44v.C.): Romeins veldheer en dictator

² Augustus Octavianus (63 v.C. tot 14 n.C.): Romeins keizer vanaf 27 v.C.

Tijd : dat wat de mens altijd tracht te doden, maar wat uiteindelijk hem doodt. Herbert Spencer

bloei. Deze Summeriërs waren trouwens de eersten in de wereld om een schrift te ontwikkelen. In elk van deze stadstaatjes was de priesterklasse verantwoordelijk voor de administratie en tevens belast met de opmaak van de kalender. In deze droge streken was het bijhouden van een nauwkeurige kalender van het hoogste belang voor de bepaling van het juiste tijdstip voor de bewerking en het inzaaien van het land. De weinige gegevens waarover de onderzoekers beschikken in verband met deze Summerische kalender bereikten ons wel via de geschriften van hun opvolgers de Babyloniërs.

Voor de indeling van het jaar baseerden de Summeriërs zich op de schijngestalten van de maan. Het jaar bestond bij hen uit 12 maanden van 30 dagen, wat wel enigszins afwijkt van de duur van de maanloop, zodat er van tijd tot tijd enige correctie diende uitgevoerd te worden.

De Babyloniërs namen in essentie de indeling van de Sumeriërs over, maar gebruikten een kalender waarbij de maanden afwisselend 29 en 30 dagen telden. Na drie jaar werd dan bij wijze van correctie een bijkomende maand van 30 dagen ingevoegd. Toch bleek deze correctie nog onvoldoende en werd er van tijd tot tijd een extra maand ingevoegd, zoals onder de

regering van koning Hammoerabi³, om de kalender opnieuw te laten gelijklopen met de evolutie van de seizoenen.

Deze kalender bleef ongeveer 15 eeuwen in gebruik tot de Babylonische priesterkaste vaststelde dat er een vaste

³ Hammoerabi (1730 -1685 v.C.): koning van Babylon

Er is geen maandag of hij maakt wel plaats voor een dinsdag.
Anton Tsjechow.

verhouding bestond tussen de omlooptijd van de maan om de aarde en deze van de aarde om de zon. Alle 19 jaar vertonen beide cycli een bijna correcte samenloop en staan zon en maan bijna op dezelfde relatieve positie aan de hemel. In één jaar maakt de maan immers 12,37 omwentelingen om de aarde, zodat ze na 19 jaar of 235 maanomwentelingen terug op dezelfde plaats staat ten opzichte van de zon. Het is uit deze waarneming dat de eerste rationele of Metonische kalender ontstond. Deze kalender dankt zijn naam aan de Atheense astronoom Meton, die deze jaarindeling in ca 450 v.C. meebracht naar Athene.

De Joodse kalender

De Joden namen, na hun ballingschap in Babylonië van 586 tot 539 v.C., de locale kalender aan met de zon- en maancyclus van hun overheersers, samen met de correcties die door de Griek Meton waren aangebracht.

Zij verdeelden echter elke maand in vier weken van zeven dagen. Waarom nu juist zeven dagen? Het getal zeven had reeds van oudsher een magische betekenis⁴ in de Joodse cultuur en stemt overeen met de periode tussen de verschillende schijn gestalten van de maan.

Het waren ook de Joden die de zevende dag van de week of de *Shabbat* (*sheva* = hebreuws voor zeven) als rustdag instelden. De joodse week begint dus op onze zondag en het week-end begint in Israël tegenwoordig op donderdagavond en duurt tot zondagmorgen.

⁴ Denken we in dit verband maar aan de zeven magere en zeven vette jaren, de zeven wereldwonderen, de zevende hemel enz.

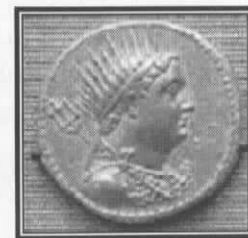
Niemand is rijk genoeg om zijn verleden terug te kunnen kopen.
Oscar Wilde.

Gezien de joodse kalender een zuivere maankalender is, verschuiven de feestdagen met meerdere dagen per jaar. Zo valt het joodse nieuwjaar of "*Rosch Hashana*", al naar gelang het jaar, in onze maanden september of oktober en moet men alle drie jaar een extra maand invoegen om in overeenstemming met de seizoenwisseling te blijven.

Nog altijd gebruiken orthodoxe Joden deze kalender. Hun jaartelling begint echter bij de schepping van de aarde, zodat zij nu in het zesde millennium leven. Ons jaar 2008 is dan het jaar 5770 bij hen.

De Egyptische kalender

De jaarindeling bij de Egyptenaren stond uiteraard in functie van het wassen van het Nijlwater. Hun kalender kende ook een jaar van 365 dagen. Het jaar begon bij het stijgen van de waterspiegel van de Nijl, wat in 3000 v.C. samenviel met het eerst zichtbaar worden van de hondster Sirius, hetzij op 19 juli. Ook zij verdeelden in navolging van de Babyloniërs het jaar in twaalf maanden van 30 dagen en voegden op het einde van elk jaar vijf feestdagen aan toe. In 238 v.C. voerde farao Ptolemeus III Evergetes⁵ alle vier jaar een zesde feestdag toe om de kalender terug synchroon met de seizoenen te laten verlopen. Ons schrikkeljaar was aldus geboren. Maar het duurde tot de tijd van Julius Caesar, hetzij bijna een eeuw later, vooraleer deze wijziging door de Egyptische priesterkaste en in de rest van het Romeinse rijk werd aanvaard.

⁵ Ptolemeus III Evergetes: Egyptische Farao van ongeveer 282 tot 221 v.C.

Ik denk nooit aan de toekomst. Zij komt gauw genoeg.
Albert Einstein.

De Griekse kalender

Alhoewel zij sinds lang in contact waren gekomen met Babyloniërs en andere Oosterse volkeren en ondanks het feit dat zij via Meton reeds in de vijfde eeuw voor onze tijdrekening de aangepaste kalender hadden leren kennen, bleef er bij de Grieken een grote verscheidenheid bestaan in de aanduiding van maanden en dagen. De maand werd ingedeeld in drie decaden. De dagen uit de eerste decade, de zogenaamde beginnende maand, werden opklimmend vanaf de eerste dag van de maand genummerd. In de tweede decade of “middenmaand” begon men opnieuw te tellen vanaf de elfde dag van de maand. Voor de derde decade of “maandeinde” werd echter in omgekeerde volgorde geteld.

De namen van de jaren werden aangeduid met de naam van de regerende *Archont*, de hoogste Atheense waardigheidsbekleder. Het gebruik om de jaren met eerste, tweede, derde of vierde van de lopende olympiade aan te geven is nooit officieel toegepast en was evenmin ooit populair. Een vast tijdstip voor de begin van hun jaartelling kenden de Grieken al evenmin. Zo begon het nieuwe jaar in Athene in onze maand juli, waarbij 100 stuks vee aan *Apollo* (=god van muziek en dichtkunst) geofferd werden, waardoor de naam van de maand als *hecatombeion* werd aangegeven. Het ging gepaard met grote feesten, de *Panhelleëen*.

Je kunt tijd niet in dagen meten zoals geld in dollars, omdat elke dag weer anders is.

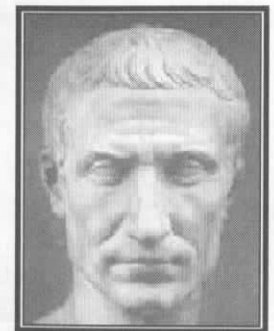
Jorge L. Borges.

De kalender bij de Romeinen

De Romeinen kenden tot de regering van Julius Caesar een kalender met 355 dagen. Om al te grote afwijking van de seizoenwisselingen te vermijden werd van tijd tot tijd enige dagen toegevoegd en dit naar willekeur van de heersende politiekeer. Het liet sommigen onder hen toe om aldus hun mandaat met een zekere tijd te verlengen. Door deze anarchistische toestand liep de Romeinse kalender echter in de eerste eeuw voor onze tijdrekening meer dan twee maanden achter op de seizoenen.

Het begin van de Romeinse jaartelling werd in 216 v.C. door consul Gaius Terentius Varro⁶ vastgelegd op 21 april 753 v.C., de legendarische stichtingsdatum van de stad Rome. De jaren werden echter niet met getallen aangeduid. Het begrip jaartelling zoals wij nu kennen waarbij elk volgend jaar met een hoger getal wordt aangeduid, was de Romeinen namelijk totaal onbekend. Het jaar kreeg eenvoudigweg de naam van de beide consuls die dat jaar het bewind voerden.

Julius Caesar voerde in 46 v.C. een grondige kalenderhervorming door die zijn invloed tot op vandaag behouden heeft. Door zijn verblijf aan het hof van farao Cleopatra en vooral zijn contact met de Egyptische astronoom Sosigenes van Alexandrië kwam Julius Caesar in contact met de kalender, die door Ptolemeus Evergetes reeds een eeuw eerder was voorgesteld.

⁶ G T Varro was samen met Lucius Aemilius Paullus consul te Rome in 216 v.C. toen het Romeinse leger door Hannibal te Cannae verslagen werd

Kenmerkend is dat bij deze kalenderindeling om de vier jaar, naar analogie met de Egyptische kalender, één schrikkeljaar aan de maand februari werd toegevoegd. Om de bestaande kalender terug op orde te brengen werden daarom in het jaar 46 v.C. op het einde van februari van dat jaar 23 supplementaire dagen toegevoegd en 67 dagen op het einde van november.

Het jaar 45 v.C. was het eerste jaar van de nieuwe Juliaanse kalender, die van dan af in het hele Romeinse rijk werd ingevoerd.

De dagen van de maand werden niet met cijfers aangeduid die liepen van het begin tot het einde van elke maand zoals in onze kalender. De eerste dag van elke maand heette “*kalendae*”. Verder kende men er de

“*nonae*” die normaal op de 5^e van de maand, maar in maart, mei, juli en oktober op de 7^e dag vielen. De “*iden*” vielen op de 13^e behalve in voormelde uitzonderingen waar ze op de 15^e dag van de maand vielen. De overige dagen werden bepaald door vanaf de *kalendae*, *nonae* of *iden* terug te tellen. De 3^e januari was dus de 3^e dag voor de *nonae* van januari, maar de 25^e januari heette toen de 7^e dag voor de kalenden van februari.

Het schrikkeljaar, dat met de Juliaanse kalender werd ingevoerd, laste een extra dag in na de 24^e februari, die in normale jaren als de 6e dag (in het Latijn *sextus*) voor de *kalendae* van maart werd betiteld. Om mogelijke misverstanden te vermijden

noemde men die extra dag de 6e bis-dag voor de *kalendae* van maart. Van zijn Latijnse naam “*bis sextus*” maakte het Frans en het Engels later “*année bissextile*” (=schrikkeljaar).

De kalender in de Middeleeuwen

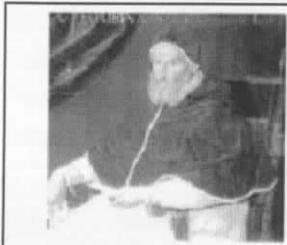
Na de val van het Romeinse rijk bleef de Juliaanse kalender in het Christelijke Europa meer dan dertien eeuwen in gebruik, zij het dat er gerekend werd vanaf de geboorte van Christus en niet langer vanaf de stichting van Rome. Deze wijziging werd ingevoerd door een monnik, Dionysius Exiguus, in het jaar 532 n.C. Wij tellen sindsdien de jaren nog steeds vanaf het vermoedelijke geboortjaar van Christus.

Het christelijke liturgische jaar kende en kent trouwens nu nog steeds bepaalde feesten die op een vaste datum gevierd worden zoals Kerstmis, Allerheiligen of Onze-Lieve-Vrouw ten Hemel opneming. Anderzijds bestaan er feestdagen die op veranderlijke data vallen, waaronder Pasen dat met het Joodse *Pesach-feest* samenvalt. Tijdens het concilie van Nicea in 325 n.C. werd beslist dat Pasen, zoals bij de Joden, zou gevierd worden op de eerste zondag na de eerste volle maan van de zogenaamde lente equinox (= dag- en nachtevening).

Van de joden nam de christenheid eveneens de zevendaagse week en de wekelijkse rustdag over, maar verschoven deze rustdag naar de zondag, de eerste dag van de werkweek bij de Joden.

Het voordeel zit hem niet in het hardlopen, maar in het tijdig vertrekken.
Rabelais.

De Gregoriaanse kalender

**Paus Gregorius
XIII (1502-1585).**

Toch bleek de Juliaanse kalender nog niet helemaal foutenvrij. Hij maakte het jaar iets te kort, zodat de kalender alle 128 jaar een bijkomende afwijking van één dag vertoonde. Om deze afwijking te vermijden verordende Paus Gregorius XIII (geboren in Bolonia in 1502), op voorstel van de Italiaanse astronoom Luigi Lilio en

de Duitse wiskundige Christoforus Clavius⁷, dat het jaar 1582 met tien dagen zou ingekort worden. Verdere afwijkingen zouden dan vermeden worden door in het laatste jaar van elke eeuw het schrikkeljaar af te schaffen, behalve in die jaren die een veelvoud van 400 zijn. De jaren 1700, 1800 en 1900 zouden daarom geen schrikkeljaar zijn maar het jaar 2000 wel. Het verschil tussen het kalenderjaar en de omloop van de aarde om de zon, zal dan slechts één dag per 3323 jaar bedragen. Ongetwijfeld een uitstekend werkstuk!

De pauselijke voorschriften werden onmiddellijk aanvaard in alle katholieke landen. De protestantse landen gingen later

⁷ Christophorus Clavius Bambergensis (25 maart 1538-12 februari 1612) was een Duits Jezuïet, wiskundige en astronoom. Hij was de voornaamste ontwerper van de Gregoriaanse kalender

O ! De goede oude tijd toen ik zo ongelukkig was.
Sophie Arnould.

één na één op deze Gregoriaanse kalender over, maar Groot-Brittannië deed dit pas in 1752. De Grieks-Orthodoxe kerk in Rusland bleef zich tegen deze “nieuwlichterij” verzetten en slechts in 1918 nam het communistische bewind in Sovjet Unie de Gregoriaanse kalender over. Men moest daarom het lopende jaar 1918 in Rusland met dertien dagen inkorten. Hierdoor valt de verjaardag van de communistische zogenaamde oktober-revolutie nu op 7 november. De Grieks-Orthodoxe kerk heeft zich nadien bij deze toestand neergelegd en viert haar liturgische feesten nu ook op basis van de Gregoriaanse kalender.

ANDERE JAARINDELINGEN

De revolutionaire kalender

De zoektocht naar een meer rationele tijdsindeling bracht de Fransen ertoe kort na de revolutie van 1789 een nieuwe kalender samen te stellen. Deze “revolutionaire kalender” werd goedgekeurd in de Nationale Conventie van 24 november 1793 en verving vanaf dan de “christelijke” kalender. De bedoeling was dat deze jaarindeling in niets aan de “christelijke” kalender zou herinneren. De nieuwe jaartelling begon bij de uitroeping van de “Eerste Republiek” op 22 september 1792.

Het jaar begon bij deze kalender op de herfstnachtevening van 22 september en werd ingedeeld in 12 maanden van elk 30 dagen plus 5 zogenaamde complementaire dagen per jaar, die gewijd waren aan de republikeinse feesten. Elke maand werd verder ingedeeld in 3 decaden, waarbij de naam van de dagen gewoon van de getallenreeks werd afgeleid. Ze zouden voortaan *primidi*, *duodi*, *tridi*, *quartidi*, *quintidi*, *sextidi*, *septidi*, *octidi*, *nonidi* en *decadi* heetten. De zondagse rustdag werd

Niets is meer waard dan de dag van vandaag.
Johann W. Goethe.

vervangen door de decade, zodat men elk jaar zestien rustdagen in de rook zag opgaan. De 5 complementaire feestdagen waren dan wel een schrale compensatie voor dit verlies!

Ook de maanden kregen een andere naam. Zo heetten de maanden in de herfst van dan af "vendemaire" (=wijnoogstmaand/september), "brumaire" (=nevelmaand/oktober) en "frimaire" (=kiltemaand/november). De wintermaanden werden dan "nivôse" (=sneeuwmaand/december), "pluviôse" (=regenmaand/februari) en "ventôse" (=windmaand/maart). De lentemaanden werden omgedoopt in "germinal" (kiemmaand) "floreale" (bloemenmaand), "prairial" (weidemaand) en de zomermaanden tenslotte in "mésidor" (oogstmaand), "thermidor" (hittemaand) en "fructidor" (fruitmaand)".

Ten tijde van het Napoleontische bewind werd deze kalender in 1805 terug door de Gregoriaanse kalender vervangen.

Musulmaanse kalender

Het was de tweede opvolger van de profeet Mohammed, kalief Omar I (592-644 n.C.), die de Babylonische kalender aan de gelovigen oplegde. Hij schafte echter wel de extra maand af, die ertoe strekte de kalender gelijklopend met de seizoenen te houden. De islamwereld gebruikt hierdoor tot op de dag van heden nog altijd een zuivere maankalender. Elk jaar telt zes maanden van 29 dagen en zes maanden van 30 dagen, hetzij 354 dagen. Er bestaat dus geen enkel verband tussen de kalender en de seizoenen. In 33 jaar van de musulmaanse kalender loopt deze één jaar uit op de gregoriaanse kalender. Bovendien tellen de moslims uiteraard niet vanaf de geboorte van Christus, maar wel vanaf de vlucht van Mohammed van

Denk 's morgens. Handel 's middags. Eet 's avonds. Slaap 's nachts.
William Blake.

Mekka naar Medina de zogenaamde *hegira*. Het jaar 1 van hun kalender stemt dus overeen met het jaar 622 van de christelijke jaartelling, waardoor de moslims bijgevolg nu in hun 15^e eeuw leven.

Net als joden en christenen kennen de moslims een week van 7 dagen, met de vrijdag als rustdag. Hun week begint dus op zaterdag en het week-end loopt tegenwoordig in vele moslimlanden van woensdagavond tot zaterdagmorgen.

Nieuwjaar valt in deze jaartelling op het einde van de vastenmaand *Ramadan* en schuift in de gregoriaanse jaartelling dus alle jaren enkele dagen op.

De Chinees-Koreaanse kalender

Chinezen en Koreanen raadplegen uiteraard dezelfde kalender als wij, indien ze met westerlingen in contact treden. Maar al meer dan 4000 jaar gebruiken ze om de feestdagen te bepalen een maan/zon-kalender (*yin-yang li*) met 354 dagen en een extra maand om de drie jaar. Hierdoor komt het dat het Chinese nieuwjaarsfeest van jaar tot jaar verandert. Het valt tussen eind januari en eind februari. In 2008 valt het Chinese nieuwjaar van hun 4706-de jaar op 07 februari, maar in 2009 zal het Chinese nieuwjaar op 26 januari gevierd worden. De festiviteiten die met de viering van het nieuwe jaar samengaan duren meestal 5 dagen en waren vroeger de enige erkende rustdagen.

*Ook deze tijd zal eenmaal de goede oude tijd worden.
Godfried Bomans.*

In tegenstelling tot andere jaartellingen kennen Chinezen en Koreanen niet alleen een doorlopende jaartelling vanaf de uitvinding van hun kalender in 2637 v.C. door Keizer Huang Di, een van de drie vroegste keizers van China. Reeds meer dan 2000 jaar tellen zij bovendien de jaren in groepen van 5 maal 12 jaren met namen als jaar van de rat, de os, de tijger, het konijn, de draak, de slang, het paard, het schaap, de aap, de haan, de hond en het zwijn. Het dertiende jaar van de 60-jarige cyclus heet dan het tweede jaar van de rat, het veertiende heet het tweede jaar van de os en zo verder tot het zestigste jaar dat dan het vijfde jaar van het zwijn heet. Daarna begint de hele cyclus opnieuw. De huidige 60-jarige cyclus begon op 02 februari 1984.

Een wekelijkse rustdag wordt de mensen in deze kalender niet gegund, maar vele oosterlingen nemen naar westerse gewoonte de zaterdag en zondag vrijaf.

Snoecks Almanak 1895

*Terwijl we praten, glijdt de tijd ons tussen de vingers uit : pluk de dag.
Horatius.*

Alles over kalenders

Het jaar 2000 is:

- Het jaar **208** volgens de Franse Republikeinse kalender
- Het jaar **1378** volgens de Perzische kalender
- Het jaar **1421** volgens de islamitische kalender
- Het jaar **1716** volgens de koptische kalender
- Het jaar **2544** volgens de boeddihistische kalender
- Het jaar **2749** volgens de Oudbabilonische kalender
- Het jaar **2753** volgens de Oudromeinse kalender
- Het jaar **5119** in de huidige grote cyclus van de Maya's
- Het jaar **5760** volgens de joodse kalender
- Het jaar **6236** volgens de eerste Egyptische kalender
- Het jaar van de **draak** volgens de Chinese kalender

Kalenderweetjes

- Het zonnejaar in 1 n.Chr. duurde 365 dagen, 5 uur, 48 minuten en 55 seconden
- Het zonnejaar 2000 duurt 365 dagen, 5 uur, 48 minuten en 45 seconden
- Het verschil in kalendertijd sinds 1 n.Chr. is 10 seconden
- De gemiddelde afname van de kalendertijd door de geleidelijke vertraging van de rotatie van de aarde is $\frac{1}{2}$ seconde per eeuw
- Een maanmaand duurt 29 dagen, 12 uur, 44 minuten en 2,9 seconden
- Een maanjaar duurt 354 dagen, 4 uur, 18 minuten en 34,8 seconden
- De oudste datum dateert van 4236 v.Chr. (begin van de Egyptische kalender)
- Het oudegyptische jaar telde $365\frac{1}{4}$ dagen
- Het Oudchinese jaar telde 354 dagen (maanjaar), met toegevoegde dagen (tussen de maanden in) om afwijkingen van het zonnejaar te corrigeren
- Het joodse jaar telt 354 dagen, met toegevoegde dagen

- Het Oudromeinse jaar telde 304 dagen met 10 maanden, later 355 met 12 maanden (gerectificeerd in 700 v.Chr.)
- Het jaar telde volgens Julius Caesar (Juliaanse kalender) $365\frac{1}{4}$ dagen
- De dag waarop Caesar de Oudromeinse tijdrekening afschafte en de Juliaanse kalender invoerde was 1 januari 45 v.Chr.
- Het aantal dagen dat de Oudromeinse kalender van het zonnejaar afweek (volgens Caesar) was 80
- In 45 v.Chr., ook wel het *jaar van de verwarring* genoemd, had het jaar 445 dagen door de toevoeging van 80 dagen
- Het jaar telde volgens paus Gregorius XIII (Gregoriaanse kalender) 365 dagen, 5 uur, 48 minuten en 20 seconden
- Het jaar waarin paus Gregorius de hervormde kalender invoerde was 1582
- Tijdverschil tussen de Juliaanse kalender en het zonnejaar was volgens Gregorius 11 minuten en 14 seconden
- Het aantal dagen dat door paus Gregorius werd overgeslagen om de afwijking met het zonnejaar te corrigeren was 10. Die dagen waren 5 t/m 14 oktober 1582

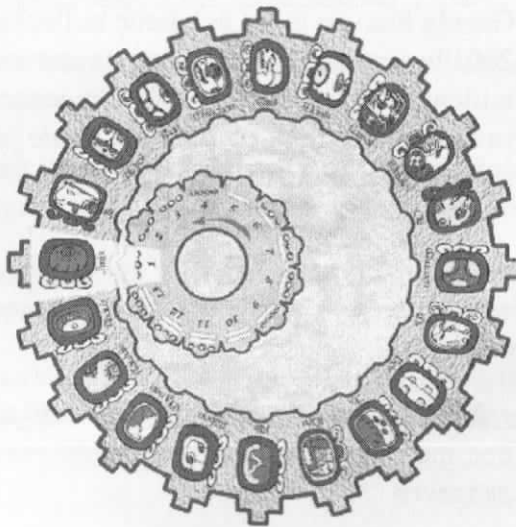
- De periode waarin de meeste katholieke landen de Gregoriaanse kalender overnamen lag tussen 1582 en 1584
- Het jaar waarin het protestantse deel van Duitsland de Gregoriaanse kalender gedeeltelijk overnam was 1700; in 1775 werd de kalender volledig overgenomen
- Het jaar waarin Groot-Brittannië (en de Amerikaanse koloniën) de Gregoriaanse kalender overnam was 1752
- Het aantal dagen dat door het Britse parlement werd overgeslagen om de Juliaanse en Gregoriaanse tijdrekening met elkaar in overeenstemming te brengen was 11
- Die dagen waren 3 t/m 13 september 1752
- Het jaar waarin Japan de Gregoriaanse kalender overnam was 1873
- Het jaar waarin Rusland de Gregoriaanse kalender overnam was 1917 (en voor de tweede keer in 1940)
- Het jaar waarin China de Gregoriaanse kalender overnam was 1949
- Het (meest recente) jaar waarin de Grieks-orthodoxe kerk tegen de Gregoriaanse kalender stemde en de Juliaanse kalender behield was 1971

- Het tijdsverschil tussen de Gregoriaanse kalender en het zonnejaar is 25,96768 seconden per jaar
- Het tijdsverschil sinds Gregorius in 1582 de Gregoriaanse kalender invoerde (414 jaar geleden) is opgelopen tot 2 uur, 59 minuten en 12 seconden
- Het jaar waarin de Gregoriaanse kalender één dag meer zal hebben dan het zonnejaar is 4909
- Het jaar waarin de atoomklok 's wereld officiële tijdsaanduiding werd, is 1972
- Het jaar gemeten naar het aantal trillingen van het element caesium is 290.091.200.500.000.000
- Het jaar 0 heeft nooit bestaan. Na 1 v.Chr. kwam meteen 1. n.Chr.
- Gevolg hiervan is dat het derde millennium pas in 2001 begint. 1 was dus het eerste jaar van het eerste millennium, daarmee was 1001 het eerste jaar van het tweede millennium en 2001 het eerste jaar van het derde millennium!!!

Kalenders chronologisch bekeken (volgens de christelijke kalender)

- ± 28.000 v.Chr.: Cro-Magnon in Frankrijk, kerfjes in bot; men vermoedt dat hiermee een maankalender is aangeven

- : ± 11.000 v.Chr.: La Placard, Frankrijk, kerfjes in bot, men vermoedt dat hiermee een kalender is aangegeven
- 4241 v.Chr., Egypte: vroegste datum
- : ± 4000 v.Chr., Egypte: Nijlmeten en vroege kalenders
- 3114 v.Chr., Midden-Amerika: begin van de huidige Grote Cylcus van de Maya's, die 1.872.000 dagen telt.
- 2357 v.Chr., China: vroege kalender bij keizer Yao
- : ± 2100 v.Chr., Sumerische kalender van 360 dagen
- : ± 1100 v.Chr., *Tzolkin*, kalender van de Maya's van 260 dagen

- 753 v.Chr., eerste Romeinse kalender van 10 maanden door Romulus
- 700 v.Chr., hervorming van de Romeinse kalender tot 12 maanden
- 700 v.Chr., in Babylon voert men de zevendaagse week in
- : ± 300 v.Chr., drie Maya-kalenders in gebruik met 365 dagen
- 238 v.Chr., Egyptische priesters verwerpen het schrikkeljaar
- 45 v.Chr., invoering van de Juliaanse kalender
- 45 v.Chr., Romeins 'jaar van de verwarring'
- 8, keizer Augustus hervormt de Juliaanse kalender
- 123, China: invoering van hervormde maankalender van Zhang Heng
- 321, Europa: invoering van de zondag en de zevendaagse week
- 325, Synode van Nicae; berekening van de paasdatum
- 622, Mohammed ontvlucht Mekka: begin van islamitische kalender
- 664, Synode van Witby: berekening van de Engelse paasdatum

Ik heb zoveel tijd nodig om niets te doen, dat ik niet genoeg meer overhoud om te werken. Pierre Reverdy.

- 807, de Kalief uit Bagdad stuurt een waterklok naar Karel de Grote
- 1122, begin van de joodse kalender (niet hun jaar 0: men rekent terug tot de schepping van de aarde, volgens joodse theologen in het jaar 3760 v.Chr.)
- : ± 1350: uitvinding van de eerste mechanische klok
- : ± 1470, uitvinding van de drukpers: de eerste gedrukte kalenders
- 1582, invoering van de Gregoriaanse kalender
- 1792-1806, Frankrijk: bestaan van de Republikaanse kalender tijdens de Franse Revolutie
- 1961, poging tot een universele wereldkalender mislukt
- 1972, begin van de atoomtijd, universele tijd
- 2000, Gregoriaans schrikkeleeuwjaar
- 2012, einde van de huidige Grote Cylcus van de Maya's

(CMO Per Express Millenium)

Ook met dwalingen kan men zijn tijd vooruit zijn. Krailsheimer.

Bekende Oud-Turnhoutse uurwerkmakers uit de 17 de eeuw.

Turnhout kende in de 16de eeuw de familie Steymans als een geslacht van uurwerkmakers, dat grote vermaardheid genoot in gans het land.

De volgende eeuw werd die traditie verder gezet door een niet minder bekende familie Claessens-van Roy (1)

Vader Jan Claessens(+1637) ook mr. Jan Claes genoemd, was gehuwd met Cornelia van der Veken (+1672), die na het overlijden van haar man hertrouwde met de vorster Simon Gevaerts (+1661).

De zeven kinderen van Jan Claessens en Cornelia van der Veken werden in de Sint-Pieterskerk te Turnhout gedoopt. Maar de oudste zoon Nicolaes komt niet in het doopregister voor. Hij werd naar alle waarschijnlijkheid in 1619 in de Sint-Bavokerk te Oud-Turnhout gedoopt. Dit hoeft geen verwondering te wekken, want vader Jan Claessens woonde op het gehucht Rode of Rooy (Rhoode - Oud-Turnhout) en is na de doop van zijn eerste kind naar Turnhout verhuisd. Het is meteen duidelijk waarom Nicolaes als Claessens van Roy of eenvoudig als van Roy door het leven is gegaan.

Vader Jan Claessens was smid en uurwerkmaker van beroep. Enkele van zijn activiteiten zijn bekend: hij was werkzaam

(1) E. Van Autenboer, Een uurwerkmakersgeslacht uit de 17^e en 18^e eeuw: Claessens – Van Roy (Turnhout – Gent) in Taxandria.

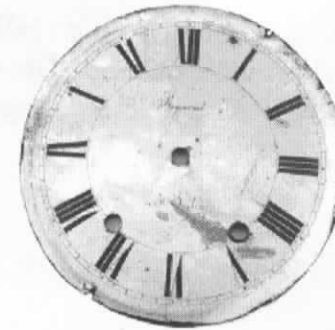
aan de Sint-Bavokerk te Oud-Turnhout (1622), repareerde enkele jaren later de hamer en het uurwerk van de beiaard van de Sint-Pieterskerk van Turnhout, te Herentals herstelde hij het stedelijk uurwerk en leverde er een nieuwe speeltrommel. Bovendien werd hij van 1629 tot 1637 jaarlijks vergoed voor het gadeslaan en repareren van het uurwerk en de voorslag van de kerk van Turnhout en Oud-Turnhout.

De oudste zoon Nicolaes van Roy was gehuwd met Certrudis van Tienen (+1647) en hertrouwde met Emmerantia van Eeckel. Hij drukte de voetsporen van zijn vader.

Van 1639 tot 1659 droeg hij de zorg van beide kerken van Turnhout en was ook te Herentals actief. In 1649 leverde hij een uurwerk voor de Sint-Jacobskapel van Galder (Ulvenhout, NI), in 1650 een trommel voor de nieuwe beiaard te Turnhout en in 1654 een uurwerk voor de kerk te Berchem.

Nicolaes werkt in 1660 – 1661 aan de Gentse beiaard en vestigt zich definitief te Gent, wordt daar erkend horlogemaker op 10 juli 1662. In 1667 werkt hij aan het waterorgel van het Hof te Brussel. Op 30 maart 1667 wordt hij aangesteld tot stadshorlogemaker te Gent tot aan zijn overlijden in 1684.

Van Roy Pieter, gedoopt te Turnhout op 12 november 1652 als zoon van Nicolaes en Emmerantia van Eeckel wordt vrijmeester op 8 november 1687 en stadshorlogemaker te Gent van 1684 tot aan zijn overlijden in 1719.

De opgave van deze werken is vanzelfsprekend verre van volledig en kan zonder twijfel aangevuld worden. Dit kan echter maar gebeuren door het onderzoek van verschillende archieven.

Een eerste bijlage hiervoor werd geleverd door *de Staat en inventaris van het sterfhuis van Geertrui van Thienen, Jansdochter*, eerste echtgenote van Nicolaes van Roy, opgesteld enkele maanden na haar overlijden.

Deze inventaris vermeldt in de winkel: *twee horlogien met speelwerck ende noch een oudt horlogieken zonder speelwerck*. Dit alles werd op 112 guld. geschat.

Belangrijker gegevens staan in het kapitel *Incommende Schulden*.

Hier vernemen wij we dat het dorp Meerhout 530 guld. schuldig was *voor een gemaectt ende geleverd horlogeriewerck*.

Om dezelfde reden stonden volgende dorpen nog in het krijt:

Meer (Meerle) voor 55 guld.

Heist-op-den-Berg voor 25 guld.

Lichtaart voor 17 gulden.

Het boek der natuur heeft ieder jaar een nieuwe oplage.

De vrijheid Turnhout diende nog 48 guld. d.w.z. 2 jaar gagie, te betalen voor nazicht van het uurwerk. Om dezelfde reden moest het dorp Westerhove nog 28 guld. aan het sterfhuis betalen.

Uit: Ons Heem.

E. Van Autenboer, Taxandria Nr. 98 - 1966

Bürk nachtwachtersklok (1870-1875)

Al wat den tijd voortbrengt, den tijd vernielen sal.

Tijdmeting.

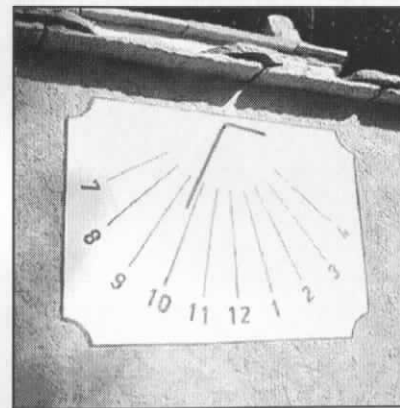
Van klok tot kwartshorloge.

Wat is tijd?

"Als niemand het mij vraagt, weet ik het. Als mij gevraagd wordt tijd uit te leggen, weet ik het niet". (Augustinus 354 - 430).

Het meten van de tijd en de daarmee gepaard gaande ontwikkeling van mechanische klokken zijn verweven met de ontwikkeling van onze huidige maatschappij.

Vooraleer het mechanisch uurwerk bestond, beschikte men over elementaire klokken.

Naast kalenders, gebruikte men de waterklok, de zandloper, kaarsen, olielampen of de zonne-wijzer als elementaire tijdmeters. Elk had zijn eigen specifiek nadeel.

Elementaire klokken konden meestal alleen de duur van een gebeurtenis meten, niet

het tijdstip waarop het feit plaats vond.

De reden waarom het mogelijk werd een mechanische klok te maken, lag in de uitvinding van een instrumentje, dat zorgde voor de mogelijkheid een raderwerk in een gelijk tempo te laten lopen. Het mechanisch uurwerk werd ontwikkeld in een benedictijnerklooster. Benedictus legde

Zij die het slechtste gebruik maken van hun tijd, klagen het meest over de kortheid ervan.

er de nadruk op, dat de monniken altijd moesten bezig zijn. In kloosters en kathedralen had de tijdmeting een religieuze achtergrond. Rondtrekkende klokkenmakers werden ingehuurd om klokken te bouwen.

Voor de bouw van de mechanische klok werd de dag ingedeeld in twaalf gelijke delen.

Omdat de lengte van de dag per seizoen verschilt,

varieerden ook de uren. Later werd de dag ingedeeld in twaalf gelijke uren. Het gevolg was dat men niet meer op de zon kon vertrouwen om te zien hoe laat het was. De behoefte aan een uurwerk nam sterk toe.

De mechaniek van het uurwerk werd steeds meer verfijnd.

In de 16de eeuw was de klok zo klein geworden dat men ze gemakkelijk in huis kon plaatsen. Mede door de uitvinding van het uurwerk met veer, die opgewonden kon worden, ontstond er een grote markt voor particuliere uurwerken.

Het bezit van een uurwerk gaf een zekere status in die nieuwe wereld.

De gemeten tijd werd voornamelijk gehanteerd in de steden, terwijl men op het platte land de zon nog altijd als tijdwijzer gebruikte.

De tijd is de enige criticus die geen ambitie heeft.
John Steinbeck.

Op wetenschappelijk gebied stond de klok gelijk met de ontdekking van Amerika of de uitvinding van de drukpers. Tussen 1670 en 1760 had er een echte "horologische revolutie" plaats. Dit is een periode waarin de uurwerktechniek met sprongen vooruit ging en de klokken en horloges beter en talrijker werden. Christiaan Huygens verkreeg in 1657 het patent op het slingeruurwerk.

Op het einde van 17de eeuw beleefden de uurwerken het toppunt van hun waardering. De klok had prestige en een sterke invloed op het dagelijks leven.

In de 18de eeuw werd het uurwerk nog verfijnd. Dit was nodig, omdat er op zee behoefte was aan nauwkeuriger klokken voor de positiebepaling.

Op het einde van de 18de eeuw waren er al zakhorloges te verkrijgen met een secundewijzer.

In het maatschappelijk leven waren minuten en seconden nog niet belangrijk, bovendien was er nog geen standaardtijd.

De precisie van de uurwerken maakte dat er een nauwkeurige, vaststaande tijdbepaling nodig was. Het middag uur, waarop de zon op zijn

hoogste punt staat, werd gebruikt als ijkpunt. Daar de zon door het jaar niet altijd precies op hetzelfde moment op zijn hoogst staat, werd er voor een gemiddelde tijdstop gekozen. Dit leidde tot de invoering van een standaardtijd.

Een goed aforisme is te hard voor de kaken van deze tijd.
Friedrich Nietzsche.

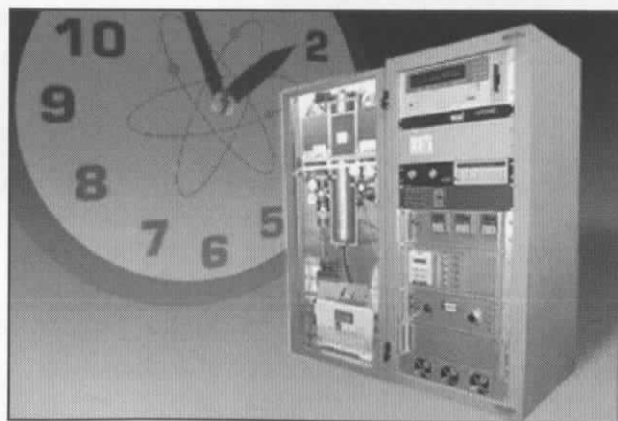
Engeland liep in het gebruik hiervan voorop. De scheepslui hanteerden deze tijd. Ook de Britse posterijen en spoorwegen voerden de standaardtijd in. Een andere groep die baat had bij het invoeren van een standaardtijd waren de uurwerkmakers.

Er waren ondernemers, die er hun werk van maakten de tijd in Greenwich te gaan halen en die tegen betaling te verdelen bij hun klanten.

De grote doorbraak kwam er in 1846 toen een telegraaflijn werd aangelegd tussen Edinburgh en Glasgow. Het uurwerk in Glasgow liep dankzij elektrische signalen precies gelijk met de hoofdklok in Edinburgh. Door het gebruik van meerdere telegraaflijnen was het voortaan in Groot-Britannië overal precies even laat.

In Nederland werd in 1856 werd het systeem met de telegraaflijnen in gebruik genomen.

Nu in vele landen de standaardtijd in gebruik was, werd het noodzakelijk een wereldstandaardtijd in te voeren. De allerlaatste stap in de uniformering van de tijd was het verdelen van de aarde in een aantal tijdzones.

Indien tijd geld is, leeft iedereen boven zijn stand.
Ludwig Fulda

Naast de evolutie van de klok in de laatste eeuwen, kende de horloge eveneens een ware gedaanteverwisseling in de 20ste eeuw.

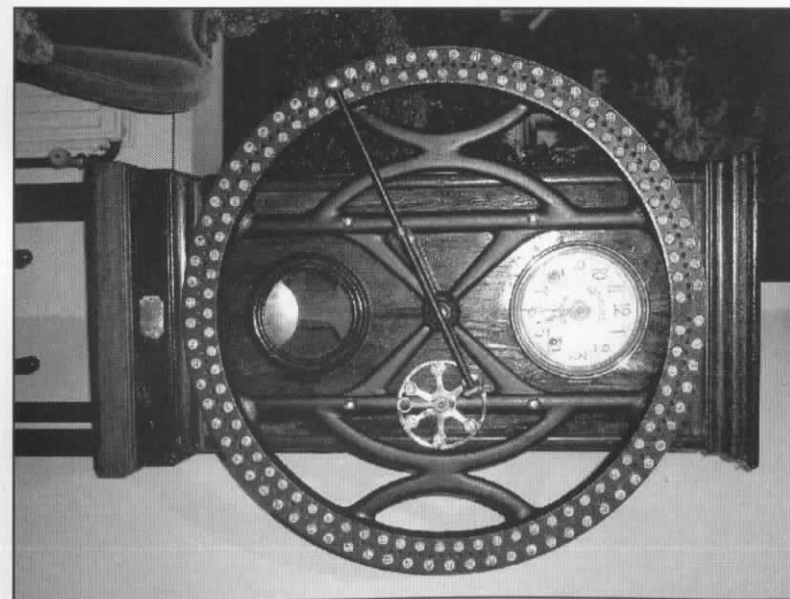
Het is mogelijk om horloges op meerdere manieren te rubriceren. Er kan bijvoorbeeld worden gekeken naar de techniek (mechanisch of kwarts) of naar de wijze van tijdaanduiding (analoog of digitaal).

Een kwartshorloge is een elektronisch horloge dat gebruik maakt van een kwartskristal als hart van de tijdmeting.

Bronnen: Draaisma, D., Het verborgen raderwerk: over tijd, machines en bewustzijn.

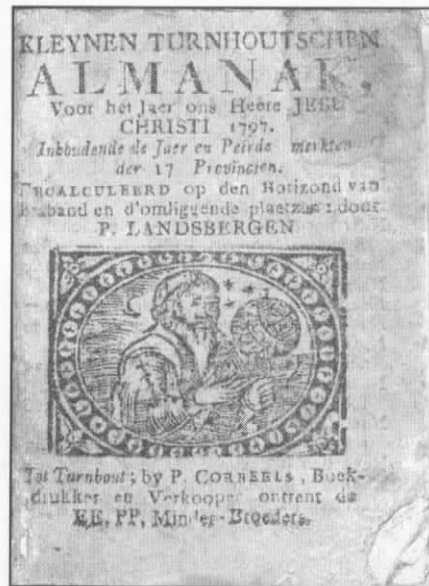
Rifkin, J., De grenzen van de tijd.

Boesma, H.J., Aspecten van de tijd.

“Dey” radiaal prikklok

*Het heden is even raadselachtig als de toekomst.
Ernst Hohenemser.*

**Kleynen Turnhoutschen Almanak,
1797, tot Turnhout,
by P. Corbeels**

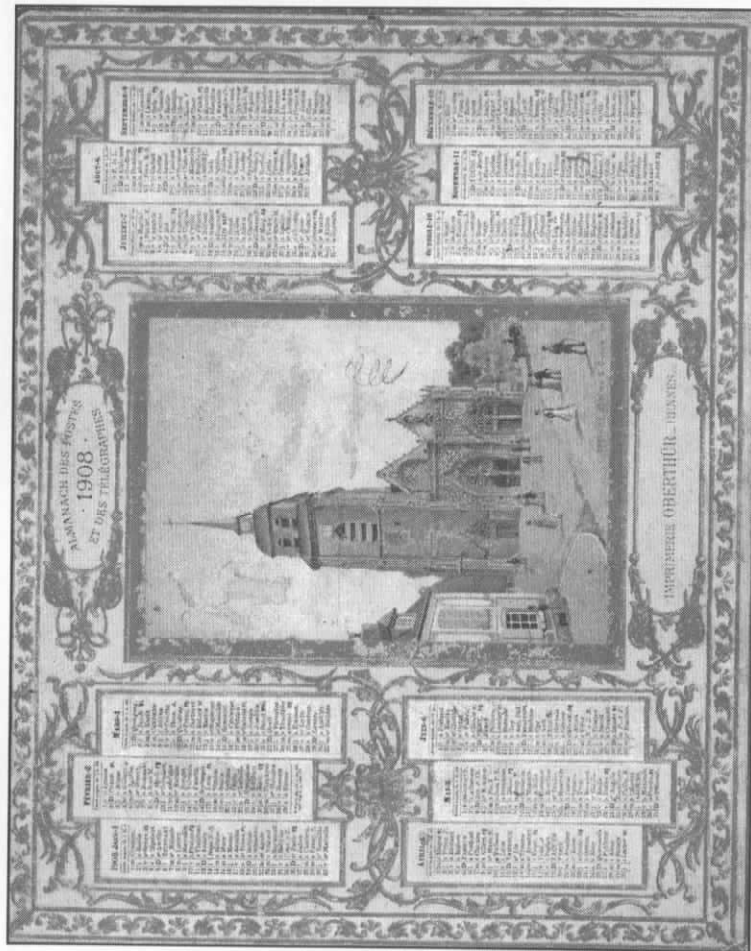
**Kleynen Lovensche
Chronyk Almanach, 1793,
tot Loven, by P. Corbeels**

*Soms is het nodig de tijd wat tijd te gunnen.
Spaans spreekwoord.*

Een kijk op het verleden.

- 5508: Byzantijnse kalender.
- 5000: Ontstaan van de eerste staten.
- 4000: Bouw van de Hunnenbedden.
- 4713: Beginpunt voor de berekening van zon- en maancycli.
- 3761: Invoering van de Joodse kalender.
- 3114: Invoering van de Maya kalender.
- 3000: Ontstaan van het spijkerschrift.
- 2000: De Egyptenaren maken schaduwklokken.
- 1500: Stonehenge gebouwd.
- 800: Oudste nog bestaande Egyptische zonnewijzer.
- 753: Stichting van Rome, Romulus en Remus.
- 359: De nieuwe Joodse kalender wordt gebruikt.
- 50: Aanleg heirbaan.
- 45: Invoering van de Juliaanse kalender.

Zij die zich het verleden niet kunnen herinneren, zijn gedoemd het te herhalen.
George Santayana.

Almanak des Postes 1908

De juiste tijd kiezen is tijd besparen.
F. Bacon.

I: Anno Domini.
Geboorte van Christus
Het begin van de Christelijke tijdrekening.

64: Grote brand vernietigt Rome.

79: Uitbarsting van de Vesuvius.

285: Diocletiaanse jaartelling.

288: Franken dringen onze streken binnen.

476: Einde van het West-Romeinse Rijk.

500: Wierookklokken gebruikt in China.

622: Het begin van de Islamitische kalender.
Ontstaan van de Islam.

742: Geboorte van Karel de Grote.

800: Eerste gebruik van de kaarsklok.

842: Verdrag van Verdun.

1075 – 1125: Vondst middeleeuwse woning.

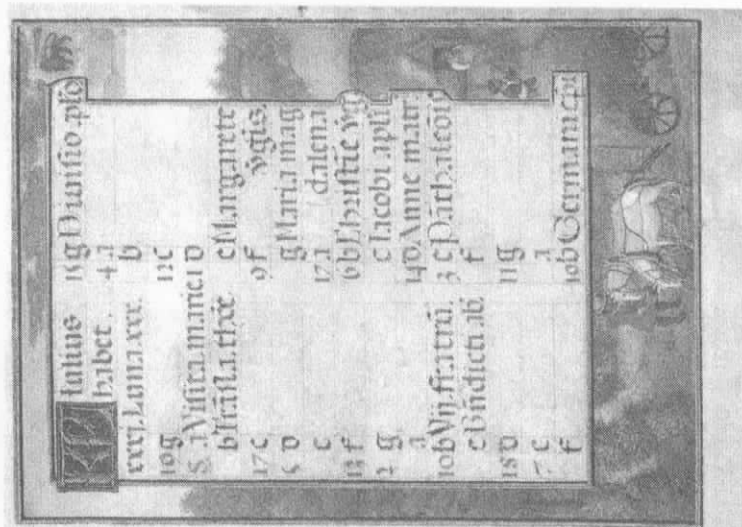
1096: Eerste Kruistocht.

1186: Eerste vermelding van Schoonenbroeck.

- 1290: Eerste Europese mechanische klokken.
- 1300: Zandlopers vinden ingang in Europa.
- 1302: De Guldensporenslag.
- 1395: 9 maart stichting priorij Corsendonk.
Wouter van Gierle is medestichter van de priorij.
- 1398: Hendrik Van Zelle wordt supprior van Corsendonk.
- 1399: Overlijden van Maria van Brabant,
stichteres van de priorij Corsendonk.
- 1400: Draagbare klokken.
- 1479: Joannes Driedo bekend Oud-Turnhouts
godgeleerde.
- 1492: Columbus ontdekt Amerika.
- 1500: Geboorte van Karel V.
- 1504: De zakhorloge wordt in Duitsland gemaakt.
- 1507: Bouw houten windmolen op Steenweg op Mol.
- 1547: Oud-Turnhout heeft eigen school.
- 1582: Invoering Gregoriaanse kalender.

- 1614: Stichting parochie Sint-Bavo.
- 1637: Jan Claessens en Nicolaes van Rooy,
bekende Oud-Turnhoutse klokkenmakers.
- 1657: C. Huygens vindt het slingeruurwerk uit.
- 1713: Begin van het Oostenrijks bewind.
- 1738: Primus Jacobus Bosch Oud-Turnhouts wijsgeer en
filosoof.
- 1789: De Republikeinse kalender wordt in Frankrijk
gebruikt.
- 1790: Het eerste polshorloge wordt gedragen.
- 1792: Begin van de Franse Revolutie.
- 1797: Verkoop van de priorij Corsendonk.
- 1798: Boerenkrijg.
- 1815: Slag bij Waterloo.
- 1830: Onafhankelijkheid van België.
- 1835: Eerste spoorlijn op het vasteland: Mechelen-
Brussel.
- 1840: De eerste elektrische klok wordt in gebruik
genomen.

Wat is de toekomst anders dan het verleden dat zich omdraait in zijn slaap?
Eric van der Steen.

Getijdenboek Simon Bening ca 1530

Wij hebben geen besef van tijd, maar van verloren tijd.
E. Young.

1842: Parochie Sint-Job, Schoonbroek.

1844: Aanleg kanaal Dessel – Turnhout – Schoten.

1850: Bouw kerk Sint-Job.

1858: Scheiding Turnhout en Oud-Turnhout op 28 december.

1859: 28 juni gemeenteraad Oud-Turnhout.
F. Van der Beken-Pasteel wordt eerste burgemeester.

1861: Amerikaanse Burgeroorlog.

1883: Stichting fanfare de Burgerzonen.

1884: Internationale mediteraanconferentie,
vaststelling tijdzones.

1888: Oprichting parochie Sint-Antonius Oosthoven.

1894: Bouw van de parochiekerk te Oosthoven.

1895: Begin van de bouw van de pastorie in de Kerkstraat.
Stichting van de Landelijke Gilde.

1897: Oprichting meisjesschool te Oosthoven.

1906: Bouw klooster Kerkstraat Oud-Turnhout.
Stichting Openbare Bibliotheek.
Aanleg elektriciteitsnet.

- 1907: Opening van het postkantoor te Oud-Turnhout.
- 1908: Bouw gemeentehuis Oud-Turnhout.
- 1912: 15 april Titanic vergaat.
- 1914: Augustus begin van Wereldoorlog I.
- 1918: Sovjet-Unie gebruikt de Gregoriaanse kalender.
- 1922: Eerste benzinestation in Oud-Turnhout,
Raeymaekers, Stwg. op Turnhout.
Eerst automatische polshorloge.
- 1928: Oprichting harmonie Sint-Antonius.
- 1929: De eerste kwartsklok in gebruik.
Grote beurscrash.
- 1935: P. Hus eerste huisdokter in Oud-Turnhout.
- 1939: Begin van Wereldoorlog II.
- 1940: 14 mei inval van de Duitsers .
Stichting Chiro.
- 1945: 6 augustus atoombom op Hirosjima.
Oktober bevrijding.
Stichting fanfare De Heidegalm Schoonbroek.
- 1948: De eerste atoomklok wordt gemaakt in de V.S.

- 1953: Bouw van het Gildenhuis.
- 1955: Vervaardiging van de cesium-atoomklok.
- 1956: De elektronische polshorloge komt op de markt.
Oprichting VIBO Levensvreugde.
Oprichting zelfstandige parochie Zwaneven.
Mijnramp te Marcinelle.
- 1958: Expo Brussel
- 1961: Eerste mens in de ruimte.
- 1967: Kwartshorloge wordt gebruikt.
De seconde wordt herijkt.
Brand Innovation Brussel.
Legendarisch Woodstock Festival.
- 1969: Eerste maanlanding.
- 1977: Overlijden van Elvis Presley.
- 1980: Stichting Heemkundekring Corsendonca.
18 September oprichting V.V.V. – Toerisme Oud-
Turnhout.
- 1982: Opening van de Heischuur Oosthoven.
18 November voorstelling Corsendonkbier.
- 1985: 29 mei Heizeldrama.

Seks is het grootste niets aller tijden.
Andy Warhol

Pirelli kalender

Tijd is de grote leermeester.
E. Burke.

1991: De nauwkeurigste atoomklok wordt ontwikkeld.
Begin van de Golfoorlog.

1993: 31 juli overlijden van koning Boudewijn.
Opening Wereldwinkel.

1994: Ingebruikname van het waterzuiveringstation.

1995: Opening containerpark.

1998: Bezoek van het koningspaar aan Oud-Turnhout.

1999: Dioxinecrisis.
Val van de Berlijnse muur.
Bouw ontmoetingscentrum De Djoelen.

2000: 2 febr. stichting v.z.w. Kunst- en erfgoedcentrum
Hofke van Chantraine.

2001: 11 sept. aanslag op de Twin Towers in New-York.

2002: Invoering van de euro.

2004: 26 dec. Tsunami Zuid-Oost Azië.

Kunst- en erfgoedcentrum

Het Hofke van Chantraine vzw

Kerkstraat 46, B-2360 OUD-TURNHOUT

Raad van bestuur.

Aerts Jan, Kerkstraat 27, Oud-Turnhout. Voorzitter.

Joris Marleen, Burgem. Van Loonstraat 10, Oud-Turnhout. Ondervoorzitter.

Dondeyne Johny, Rode Kruisstraat 7, Oud-Turnhout. Secretaris.

Wils Raf, Korenbloemstraat 50, Oud-Turnhout.

Penningmeester.

Cornelis Rudy, Polderstraat 57, Oud-Turnhout.

Bestuurder.

Maes Wim, Oude Arendonkse baan, 63 Oud-Turnhout.

Bestuurder.

Segers Jan, Zandstraat, 25 Oud-Turnhout. Bestuurder.

Geudens Bea, Kerkstraat, 46 Oud-Turnhout. Coördinator.

Segers Bert, Korenbloemstraat, 23 Oud-Turnhout,

Administratief medewerker.

Mateusen Gi, Cornelius Mertenslaan, 3 Oud-Turnhout.

Vrijwilliger.

Van Hooghten Leo, Petrus Dielsstraat 23 Oud-Turnhout.

Vrijwilliger.

Van Eyndhoven Herman, Kerkstraat 22 Oud-Turnhout.

Vrijwilliger.

Ondersteunende werkgroepen en vrijwilligers.

Werkgroep Onland.

Werkgroep Eindejaarstentoonstelling.

Vertegenwoordigers en medewerkers Corsendonca.

Vertegenwoordigers en medewerkers Toerisme Oud-Turnhout.

Vertegenwoordiging gemeentebestuur Oud-Turnhout.

Vertegenwoordiging Kerkraad.

Technische Dienst gemeente Oud-Turnhout

Vrijwilligers, medewerkers bij de tentoonstellingen: onderzoek, opstelling, inrichting, permanentie.

Met dank aan de bruikleengevers van kalenders, naslagwerken, documenten en ander tentoonstellingsmateriaal.

Het Kunst- en erfgoedcentrum Hofke van Chantraine vzw is een samenwerkingsverband tussen het Gemeentebestuur Oud-Turnhout, Toerisme Oud-Turnhout, Heemkundekring Corsendonca en de Kerkraad Sint-Bavo.

Info: info@hofkevanchantraine.be

www.hofkevanchantraine.be

Tel. 014 47 94 94

Corsendonca

Corsendonca is het ledentijdschrift van de Oud-Turnhoutse Heemkundekring "Corsendonca". Het verschijnt viermaal per jaar en is geregistreerd onder het nummer ISSN 0779-5785.

Losse nummers zijn verkrijgbaar voor de prijs van 2,50 Euro.

Lidmaatschap

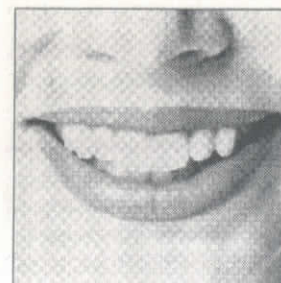
Het lidgeld bedraagt 8,50 euro per jaar. Men kan steeds lid worden door storting van dit bedrag op rekening **646-6074380-60 t.n.v. Heemkundekring Corsendonca**. U ontvangt dan niet alleen het ledentijdschrift, maar u krijgt ook steeds een flinke korting bij een nieuwe publicatie.

Contact adressen

Wim van Hout, Polderstraat. 30	tel: 014/41.65.72 e-mail: wim@vanhout.net
Jan Sels, Draaiboom 98	tel: 014/45.18.12 e-mail: sels.jan@skynet.be
Hugo Miguet, Sprinkhaanweg 4	tel: 014/45.10.88 e-mail: miguet.hugo@scarlet.be
Rudy Cornelis, Polderstraat. 57	tel: 014/42.65.85 e-mail: RCornelis@advalvas.be
Leo van Hooghten, P. Dielsstraat 23	tel: 014/45.22.56 e-mail: leovanhooghten@versateladsl.be
Roger Haeseldonckx, Werkendam 142	tel: 014/41.96.08 e-mail: roger.haeseldonckx@skynet.be
Roger Van Mierlo, Draaiboom 4	tel: 0494 78 42 00 e-mail: Rvanmierlo@telenet.be

delta lloyd

BELEGGINGSADVIES

ONS DOEL, UW GLIMLACH

**KANTOOR OOSTHOVEN
POLDERSTRAAT 29
TEL. 014/41 16 35**

**KANTOOR RAVELS
KLEIN RAVELS 1
2380 RAVELS
TEL. 014/65 87 11**